

Wstęp

Preface

W polskiej tradycji szkolnictwa wyższego, w dziedzinie sztuki istnieją dwa nurty kształcenia.

Nurt uniwersytecki to od lat działające studia muzykologiczne i historii sztuki umiejscowione na wydziałach nauk humanistycznych (najczęściej na kierunku historii) oraz nurt wyższych uczelni artystycznych — plastycznych, muzycznych, teatralnych, filmowych.

Ten pierwszy ma charakter głównie studiów teoretycznych — humanistycznych. Ukształtowały się tu dyscypliny naukowe: muzykologia i historia sztuki; określono przedmiot i metodologię badań, stworzono bogatą literaturę; ten drugi koncentrował się i nadal koncentruje głównie na kształceniu talentów artystycznych i umiejętności warsztatowych, na drugim planie sytuując studia teoretyczne — humanistyczne związane ze sztuką.

W ostatnich latach w niektórych polskich uczelniach następują zmiany programowo-organizacyjne idące w kierunku integracji tych dwóch aspektów traktowania sztuki i studiów nad nią. Tak stało się w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Istniejący tu od trzech lat Wydział Artystyczny z Instytutem Sztuk Pięknych i Instytutem Muzyki stara się łączyć nurt kształcenia artystyczno-warsztatowego z naukowo-badawczym i z trzecim ważnym nurtem — kształcenia nauczycieli plastyki i muzyki, będącym dłuższą już, bo trzydziestoletnią tradycją w tej uczelni.

Treść przedstawianego I tomu „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Artes odzwierciedla ten złożony, wielonurtowy charakter Wydziału. Autorami są głównie pracownicy Instytutu Muzyki i Instytutu Sztuk Pięknych oraz kilkoro zaproszonych gości.

Treści poszczególnych tekstów dotyczą analizy wybranych dzieł sztuki muzycznej i plastycznej w określonym aspekcie, społecznej funkcji sztuki, problemów wychowania estetycznego dzieci i młodzieży, ukazują też — poprzez dzieła — twórczość wielkich artystów dawnych wieków i współczesne postacie, mniej znane, ale o znaczącym wkładzie w kulturę polską, w tym też kulturę regionu.

Z racji tematycznej i metodologicznej różnorodności tom podzielono na trzy działy.

W pierwszym dziale *Z zagadnień historii sztuki* I. J. Kamiński w studium o charakterze monograficznym: *W stronę alternatywnej historii Muzeum Lubelskiego. Ksawery Piwocki* przedstawia sylwetkę wieloletniego kustosa Muzeum Lubelskiego, człowieka o ciekawej osobowości, działacza w dziedzinie kultury regionalnej i ogólnokrajowej. J. Żywicki również w studium o charakterze monograficznym: *Gdańsk w litografiach Jana Gumowskiego* rysuje sylwetkę krakowskiego artysty i dokonuje analizy dzieł z jego albumu *Motywy architektury polskiej Jana Gumowskiego*. Autor monografii jest przekonany, że album ten ze względu na wartość artystyczną i znaki świadczące o wielowiekowej łączności Gdańska z Polską zasługuje na trwałe miejsce w ikonografii Gdańska. W inną tematykę i atmosferę przenosi nas studium E. Letkiewicz *Wiara w magiczną moc klejnotów w Polsce w czasach renesansu i baroku*. Autorka ze znanstwem przedstawia temat, zapewne marginalny w nurcie „wielkiej historii”, ale w ciekawy sposób ukazujący mentalność ludzi renesansu i baroku, ich skłonność do myślenia magicznego, także wartość symboliczną oraz materialną szlachetnych kamieni i sztuki jubilerskiej.

Na drugi dział *Studia nad kulturą muzyczną* składają się cztery teksty. Dwa z nich są pokrewne pod względem metodologicznym — mają charakter muzykologiczno-analityczny.

Studium Z. Dobrzańskiej-Fabiańskiej: *Struktura tonalna Delli madrigali a cinque voci del Principe di Venosa libro sesto (1611)*. *Wybrane aspekty* poświęcony jest spornemu problemowi modalności — tonalności wybranych madrygałów tyle znakomitego co zagadkowego kompozytora epoki renesansu Gesualdo di Venosy. Drugie studium — B. Przybyszewskiej-Jarmińskiej: *Ave florum flos Hyacinthe Marcina Mielczewskiego. Problemy z rekonstrukcją oryginalnego kształtu kompozycji zachowanej z tekstem niemieckojęzycznej kontrafaktury* ukazuje metodologiczne problemy rekonstrukcji dzieła wybitnego polskiego kompozytora, najbardziej znanego w XVII-wiecznej Europie.

Następne dwa teksty: T. Jasińskiego i B. Smoleńskiej-Zielińskiej włączają się w nurt dyskusji, czy znaczenie i wartość dzieł muzycznych tkwią w jej dźwiękowej formie, czy też zawierają intencjonalny przekaz — emocje, treści

filozoficzne, ideowe, etyczne. Każdy z autorów ukazuje temat w różny, ale równie interesujący sposób.

T. Jasiński w studium: *Muzyczne alegorie w twórczości kompozytorów epoki baroku* odnosi się do muzyki tej jednej epoki, analizując, w jaki sposób poprzez figury muzyczno-retoryczne kompozytorzy chcieli mówić do swego odbiorcy językiem pozamuzycznych znaczeń, z których najważniejsze dotyczyły obszaru wiary, religii. Równocześnie, w jaki sposób myślenie alegoryczne stanowiło impuls dla formy muzycznej. Przeprowadzając analizę wybranych dzieł epoki baroku, autor łączy aspekt strukturalno-dźwiękowy z filozoficzno-estetycznym.

B. Smoleńska-Zielińska w studium: *Symboliczne treści muzyki współczesnej* dokonuje podobnej analizy w stosunku do muzyki XX wieku. Zestawia poglądy estetyczne filozofów różnej orientacji, teoretyków muzyki i kompozytorów współczesnych. Poddaje analizie wybrane utwory, ujawniając, w jak różny sposób środki brzmieniowo-strukturalne stają się w dziełach muzycznych symbolem znaczeń, emocji, problemów egzystencjalnych współczesnego człowieka. Dobrze się stało, że można było w niniejszym zbiorze zestawzić ze sobą te dwa teksty.

Dział trzeci *Tradycja i współczesne problemy edukacji estetycznej* zawiera cztery teksty, z których trzy: M. Przychodzińskiej: *Wychowanie muzyczne w szkołach polskich z perspektywy stulecia 1900–2000*, A. Boguszewskiej: *Nauczanie przedmiotu „rysunek” w pedagogiach w okresie międzywojennym* i A. M. Żukowskiej: *O kształceniu, doksztalcaniu i doskonaleniu zawodowym nauczycieli rysunku szkół ogólnokształcących w II Rzeczypospolitej* — są bądź to bardziej problemowym, bądź to bardziej faktograficznym przedstawieniem stanu, kierunku rozwoju, kształcenia nauczycieli w obszarze powszechnego wychowania estetycznego realizowanego w szkołach ogólnokształcących poprzez przedmioty: wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne (nazwy zmieniające się) w latach 1918–1939 (dotyczy wychowania plastycznego) i w latach 1900–2000 (dotyczy wychowania muzycznego).

Rozwój idei i programów edukacji muzycznej, plastycznej oraz kształcenia nauczycieli tych przedmiotów znajdował w Polsce już w latach 1918–1939 podstawę ideowo-teoretyczną w „pedagogice kultury”, której recepcję i rozwój w naszym kraju zawdzięcza się humanistom pedagogom, między innymi B. Suchodolskiemu, B. Nawroczyńskiemu, S. Hessenowi oraz „pedagogice Nowego Wychowania” również znanej już w Polsce okresu międzywojennego. Po wojnie podstawy teoretyczne wychowania estetycznego rozwijali pedagodzy, psychologowie, estetycy między innymi B. Suchodolski, S. Szuman, I. Wojnar, M. Gołaszewska.

Zestawieniem tej teorii i dotychczasowej praktyki edukacji estetycznej — muzycznej ze współczesnymi warunkami społeczno-kulturowymi, teoriami postmodernizmu, kultury popularnej i z oczekiwaniami młodego pokolenia jest tekst A. Białkowskiego: *Edukacja estetyczna w poszukiwaniu nowych zdefiniowań*, kończący tom I Artes „Annales UMCS”. Autor przedstawia załamanie się idei wychowania estetycznego i równocześnie stara się szukać współczesnej jego koncepcji — przy wszystkich przeciwnościach — nie rezygnującej z wartości humanistycznych. Kończy swoje rozważania wiele mówiącym zdaniem Ireny Wojnar o tym, iż edukacja estetyczna jest dziś „sprawą absurdalną ale kluczową”.

Maria Przychodzińska